

ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ВЕЛИКОМУ МІСТІ

FEATURES OF DETERMINATION OF CRIME IN LARGE CITIES

Пивоваров В.В.,
к.ю.н., Ph.D., доцент

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Фроляк М.П.,
студентка V курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена аналізу злочинності у великому місті та визначенню її детермінант. У статті визначені основні фактори, які впливають на генезис злочинності у великому місті та її динаміку. Проведено порівняльний аналіз детермінант і характеру злочинності у великому місті та малих містах і селах.

Ключові слова: злочинність, злочинність у великих містах, урбанізація.

Статья посвящена анализу преступности в большом городе и определению ее детерминант. В статье определены основные факторы, влияющие на генезис преступности в большом городе и ее динамику. Проведён сравнительный анализ детерминант и характера преступности в большом городе и малых городах и селах.

Ключевые слова: преступность, преступность в больших городах, урбанизация.

Crime is a problem of society. It is important to investigate the causes and conditions of committing crimes. On the territory of a State crime manifests differently. It depends on the level of prevalence in a particular region, region, city, town or village, also considered factors of influence on crime. Among them we can focus on the following: the living conditions of people within a certain area, the properties of the population of a big city, the infrastructure area, the level of social and economic development and so on. It is necessary to investigate and examine criminality and to study certain localities, try to describe and define the features of a big city and living conditions in it.

Modern living conditions in Ukraine, the level of social and economic development, the position of Ukraine in the international arena, increase aggression among the population, the situation in the East of Ukraine these factors of change of existing of values, ideology and behavior in Ukrainian society. Thus, crime in the country is changing very often, there is a tendency to spread quickly in areas where crime a few years ago did not reach a higher level.

The reasons, conditions and motives of crimes in the big city can be varied. This is due to high population density, nervous or psychological stress, a way of life in a big city problems in the labor sector, the activities of local authorities to ensure public order in the streets and so on.

Usually, in big cities most active in the process of production, it is located in the most powerful enterprises and institutions of the leading industries in Ukraine. The need for a large workforce affects the allocation of human resources of the state. This affects the increasing number of residents and the emergence of migration.

Features of the big city and living conditions enable it to determine the criminality of the big city as a separate criminality in the country, there is a special determination of criminality. Decisive role in this case played by the following: geographic, industrial, infrastructure, socio-demographic, moral and human. Life in the big city is quite lively, interesting and informative, but it can be accompanied by psychological stress, tension and moral exhaustion. Big city requires perseverance and commitment, physical stamina, willingness to struggle for material well-being. So otherwise embodied in reality the causes and conditions of crime, changing the dynamics of crime.

Crime in the city has its determinants, which in some respects are quite dangerous. However, acquires relevance crime in small towns and villages. In modern Ukraine this criminality is increasing. The causes of crimes in the small towns and villages, usually are: greed, aggression, cruelty, the decline of moral values, complication of situations and problems of national importance.

Key words: criminality, crime in large cities, urbanization.

Злочинність, як відомо, є негативним явищем для суспільства. Фактори, які впливають на неї, залежать від кризових ситуацій та проблем, що мають місце як всередині держави, так і за її межами, соціальних проблем та настроїв членів суспільства, рівня соціального забезпечення та економічного достатку, а також зацікавленості держави у додержанні правопорядку та підтриманні громадської безпеки. Важливим також є дослідження причин та умов вчинення злочинів у державі, оскільки це такі підстави, за яких, власне, і вчиняється злочин, а сукупність злочинів зумовлює існування злочинності. На території певної держави злочинність проявляється по-різному, це залежить від рівня її розповсюдженості у межах певного регіону, області, міста, селища чи села, разом з чим паралельно розглядаються чинники, що на неї впливають. Серед них можна зробити акцент на таких: умови, за яких люди проживають у межах певної місцевості, характеристика т. зв. «місцевого менталітету», інфраструктура місцевості, рівень соціального та економічного розвитку, стан вирішення проблем, що мають місце у певному регіоні чи місті, джерела їх походження тощо. Тобто, визначення причин та умов злочинності охоплює процес дослідження та вивчення явищ та факторів, які зумовлюють їх виникнення.

Виходячи із вищезазначених положень, варто наголосити на тому, що слід проводити пошук, дослідження та вивчення злочинності певних населених пунктів, зокрема, спробуємо охарактеризувати та визначити особливості великого міста та умов проживання у ньому, дослідити, що впливає на існування та зміну злочинності у такому місті, а також охарактеризувати, у чому полягає різниця між детермінантами злочинності у великому місті та малих містах та селах.

Питання злочинності великих та малих міст розглядалося ще з часів існування СРСР (С. С. Овчинський). За часів незалежності Української держави питання злочинності у містах, а також проблеми, що її зумовлюють (урбанізація, інфраструктура, анонімність тощо), на комплексному рівні досліджувалися небагатьма вченими-кримінологами, серед яких найбільш ґрунтовними є праці В. І. Шакуна. Він конкретизував суть проблем злочинності у містах, детально описав динамічні тренди злочинності міста, зумовлені впливом визначених ним факторів. Не втратили актуальності праці вітчизняних науковців і дослідників з країн СНД (П. М. Кобець, М. М. Краюшкіна, О. В. Лисодєд, М. М. Чаплик та ін.), оскільки, на відміну від країн Західної Європи, рівень злочинності та її ди-

намічні показники на території України та інших країн Східної Європи досить високі. В той же час, швидкоплинність і мінливість міської злочинності, стрімка зміна умов міського способу життя, зокрема, процеси інформатизації і віртуалізації соціальних відносин, зумовлюють необхідність систематичного оновлення кримінологічних досліджень детермінації злочинності у містах, у т. ч. порівняльним методом в контексті чисельності населення (велике місто, мале місто).

Метою статті є окреслення основних детермінант сучасної злочинності великого міста України, проведення порівняльної характеристики детермінант злочинності у великому місті та детермінант злочинності у малих містах і селах.

Сучасні умови життя в Україні, рівень соціального та економічного розвитку, становище України на міжнародній арені, зростання агресії серед населення та її пропаганда, ситуація на Сході України є факторами, які формують структуру цінностей, ідеологію та поведінку в українському суспільстві. Безумовно, ці явища можуть піддаватися змінам, причому досить часто, оскільки цього вимагає саме життя. Зрозуміло, під впливом цих явищ злочинність у державі дуже часто зазнає змін, а саме спостерігається тенденція до її швидкого поширення у тих регіонах, де, здавалось би, вона не була настільки розповсюдженою. Сьогодні ми можемо побачити низку ситуацій у містах та селах, які змушують замислитись над тим, чому і наскільки швидко та широко розповсюджується агресія серед населення, з яких причин серед білого дня можуть вчинити вбивство, підпал, розбій, крадіжку чи грабїж, і, найголовніше, як вберегти себе та своїх близьких від цих явищ.

Міста зосереджують у собі блага цивілізації та стають адміністративними, культурними, політичними, економічними, науковими, духовними тощо центрами. Водночас наявність великої чисельності населення на незначній площі призводить до поширення девіантних явищ, і зокрема – злочинності. Потрібно зазначити, що статистика із року в рік свідчить про географічну нерівномірність поширення злочинності в українському суспільстві. Тому огляд та аналіз особливостей вітчизняної злочинності в окремих регіонах та містах виявляється цікавим та актуальним [1, с. 487-488].

Причини, умови та мотиви вчинення злочинів у великому місті можуть бути різноманітними. Це пов'язано із великою кількістю населення, нервовим чи психологічним напруженням, зумовленим обстановкою великого міста, проблемами, пов'язаними як із зайнятістю осіб, так і з безробіттям, діяльністю місцевих органів влади щодо забезпечення громадського порядку на вулицях міста тощо. Зрозуміла річ, що спосіб життя у великому місті впливає на розумову діяльність особи, формує мотиви, якими вона керується при вчиненні різного роду діянь (вчинків). Велике місто дає можливість реалізуватися особі будь-яким чином, однак, як вона це робитиме, чи відповідатиме це нормам моралі та права, як сприйматиме те чи інше діяння, суспільство, невідомо.

Важливе місце при дослідженні детермінації злочинності у великому місті мають не тільки причини та умови вчинення злочину, а й умови проживання у великому місті, які відрізняються від умов проживання у малих містах та селах. Залежно від умов, у яких проживає населення, по-різному розвиваються суспільні конфлікти, проявляються антисуспільні погляди та звички, що й визначають територіальні відмінності злочинності, у даному випадку – у великих містах України.

Зазвичай у великих містах найбільш активно відбувається процес виробництва, саме у місті розташовані найпотужніші підприємства та установи, які займаються діяльністю із провідних галузей промисловості, що є складовою економіки держави у цілому. Необхідність у

великій кількості робочої сили впливає на розміщення трудових ресурсів держави, у свою чергу, це впливає й на збільшення числа мешканців міста та появу міграційних процесів. У великому місті ми можемо спостерігати за нескінченим потоком транспорту, великою кількістю людей, які постійно кудись поспішають та завантажені роботою. Відповідно, обстановка у великому місті дещо напружена, мешканці міста відчувають стомленість не лише від роботи, а й від постійного оточення людьми, шуму транспорту, перебування у постійному русі. Фактор міграції передбачає, що у великому місті спостерігається постійне переміщення великих мас людей. Це викликано частим неспівпадінням адміністративного місця проживання і місця роботи значної частини населення. Сюди ж можна віднести переміщення людей від периферії, з т. зв. «спальних» районів, до центру з метою відвідування торгових і культурно-видовищних закладів. Крім того, постійна маятникова, або трудова, міграція людей, що проживають за межами міста, втягує у сферу господарського і культурного впливу великого міста прилеглі до нього райони, створюючи агломерацію, або мегаполіси. Велике місто, яке, як правило, є суспільним, політичним, економічним, науковим, культурним, транспортним центром, «притягає» до себе великі маси людей, що проживають в інших регіонах країни і за її межами (туристи, транзитні пасажери, особи без певного місця проживання і т. д.) [2, с. 110].

Для мегаполісу характерна не тільки «роздробленість», але і відносна нестійкість соціальних зв'язків між людьми. Однією з її причин є зміна місця роботи мешканцями великих міст. Таким чином, мешканці мегаполісів відчувають свій зв'язок із середовищем, і в силу цього дієвість здійснюваного соціального контролю у великому місті часто виявляється недостатньою. Однією з характерних особливостей мегаполісу, що виділяє його серед інших поселень і накладає відбиток на кримінологічну характеристику, є підвищена мобільність населення. Дуже важливо відзначити ряд особливостей мікросередовища і способу життя осіб, які проживають в мегаполісі, не тільки законслухняних, але і тих, які вчинили злочини. Вони пов'язані з економічними, демографічними, культурними, соціально-психологічними, кримінологічними та іншими явищами і процесами, характерними для великих міст. Так, у мегаполісі найбільш яскраво виражена культурна різноманітність населення, його диференціація і просторова мобільність [3, с. 180-181].

Міський житель кожного дня зустрічається із тисячами, а то й сотнями тисяч таких же як він, тобто міський натовп і «кам'яні джунглі» створюють атмосферу анонімності [1, с. 494]. Дійсно, серед маси людей навряд чи можна дізнатись, хто може бути законслухняним громадянином або потенційно небезпечним злочинцем. Більше того, серед натовпу жертва може й не помітити, що існує загроза вчинення злочину щодо неї чи її майна, врешті-решт, не знаючи, хто це може зробити. Це ж саме стосується ситуації, коли людьми серед натовпу помічається злочинна ситуація – тут важко розцінювати, як слід правильно вчинити, стаючи на захист жертви, адже не виключено небезпека для великої кількості людей. Як правило, саме за такої можливості вчиняється більшість крадіжок чи інших корисливих злочинів. При цьому анонімність виступає сприяючим фактором для вчинення корисливих злочинів повторно, оскільки у таких випадках викрити злочинця майже неможливо. Злочинець, розуміючи те, що він не буде покараний за один злочин, наважується на повторність, припускаючи, що уникне відповідальності.

Анонімність міського способу життя підкріплює сподівання на безкарність, низька мобільність міліції не дає можливості оперативного нейтралізувати криміногенну ситуацію; значна частина злочинів вчиняється в умовах очевидності, не отримуючи адекватної протидії очевидців

(вони або пасивні, або самі намагаються віддалитися від місця скоєння правопорушення), а психологічна закритість виражається в тому, що громадяни не помічають те, що відбувається навколо них, не запам'ятовують і не здатні відтворити те, що трапилося з ними. Жителі великих (висотних, багатоповерхових) будинків часто не знають, та й не хочуть знати, сусідів за місцем проживання. Тому потерпілі або свідки часто не можуть відновити в пам'яті і вказати ознаки зовнішності та одягу злочинців, знярядь, що застосовуються ними, і засобів вчинення злочину (близько 60 % громадян взагалі не можуть описати вказані обставини) [4, с. 211].

Злочинність великого міста не дарма має право на існування як самостійна категорія, оскільки вона характеризується вчиненням таких видів злочинів, які не так часто, або ж взагалі не мають місце у провінційних містах чи селах. Так, з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації конфлікту тощо, вчиняються терористичні акти. Зазвичай злочинці обирають для цього великі міста, оскільки саме там легше піддати небезпеці досить велику кількість мирного населення, і робиться це у тих місцях, де з легкістю можна зустріти чи утворити скупчення людей: станції метрополітену, площі міста, на яких відбуваються масові заходи, ринки, вокзали, аеропорти, торговельно-розважальні центри тощо. Безумовно, вчинення терористичного акту ставить під серйозну загрозу громадський порядок та звичне життя населення у мегаполісі. Таким чином, населення міста переживає страх, погрозу, побоювання за своє життя, виникає паніка, часом навіть втрата контролю над своїми діями. І для того, щоб все стало на свої місця, потрібно витратити час та докласти зусиль як для ліквідації наслідків, так і для відновлення звичних умов праці та проживання, у т. ч. психологічного комфорту населення.

Не останню роль у житті мешканця великого міста відіграє побут, сімейне життя, іншими словами, чи є можливість у людини після напруженого робочого дня відчутти легкість, перебуваючи у сімейному колі, відновити свої сили. Окрім цього, важливо, щоб кожна сім'я мала можливість забезпечити реалізацію своїх потреб з матеріальної точки зору для того, щоб відволіктись від існуючих проблем, забути про них на деякий час, вирушивши на прогулянку або у розважальні центри.

Не кожен мешканець великого міста має можливість жити чесно, не кожна сім'я здатна отримати те, чого бажає, на це можуть впливати труднощі, пов'язані із проживанням у великому місті: труднощі з працевлаштуванням, низький рівень заробітної плати, робота на нелегальних засадах, переоцінювання людиною своїх можливостей. Зрештою ці проблеми стають складовою такого аспекту, як великий розрив між бідністю та багатством, що є не лише проблемою великого міста, а й держави загалом. У зв'язку з цим можуть виникати досить великі проблеми у житті мешканців великого міста, і не завжди вони є вирішуваними, що може наштовхнути людей на зміну своїх пріоритетів, орієнтирів, навіть світогляду. Може бути так, що навіть у членів однієї сім'ї немає зв'язку між їх поглядами, ідеями, думками тощо. Як у сім'ї, так і серед членів суспільства поширюється замкнутість, заздрість, цинізм, агресія, жадібність тощо. Іншими словами, саме життєві умови утворюють «правила гри», і, на жаль, часто вони досить жорстокі. Це не може не вплинути на рівень злочинності. Особи наважуються на вчинення злочину, щоб хоч якось прогудувати себе та своїх близьких, дійшовши висновку, що іншого шляху у неї немає.

Уваги також заслуговує характеристика осіб, які вчиняють злочини у великому місті. Варто зауважити, що у великому місті зустрічаються люди різного соціального статусу, з різним рівнем інтелекту, ідеологією, ступенем вихованості та ставлення до моральності, у т. ч. поведінкою.

Для осіб, які вчиняють злочини, характерні: антигромадська поведінка, низький рівень правосвідомості, культури і освіти, жорстокість, агресія, цинізм, «огрубіння» особистості, нездатність до співчуття і співпереживання, озлобленість, апатія, а також втрата позитивних соціально-значущих цінностей і зв'язків [5, с. 310]. Зрозуміла річ, що вулична злочинність і велике місто явища нерозривні, у великому місті людей з такою характеристикою існує достатньо, і потрібно наголосити на тому, що як мешканцю великого міста, так і подорожуючим слід бути уважними та обережними. Це перший крок до гарантування своєї безпеки під час перебування у громадських місцях, натовпах, на вулицях тощо.

Як самі міста, так і створювані в них умови життя людей існують для соціально корисних цілей. Але люди з антигромадськими поглядами, навичками і звичками виявляються сприйнятливими до негативних сторін міського життя і знаходять в умовах міста з його багатьма спокусами сприятливий ґрунт для виникнення аморальних бажань та низинних спонукань, які при наявності певних негативних властивостей особистості реалізуються у злочинних діях [6, с. 231]. Виникненню злочинного мотиву може сприяти також духовний стан людини (злочинця), який живе у великому місті. Зміни з точки зору духовності та психіки відбуваються за рахунок плину життя у великому місті. Особливо вразливими у цьому плані є молоді люди, у яких життя лише починається, а, отже, не характеризується стабільністю. Капіталізм та урбанізація не здатні задовольнити духовні потреби людини. Урбанізація призводить до того, що у психологічному та культурному розвитку молоді відсутній необхідний «життєвий простір». У великих містах немає можливостей для своєчасного витрачання надлишкової енергії молоді. Монотонне і одноманітне життя капіталістичного міста зі сталим побутом і численними обмеженнями тисне на молоддь і змушує її шукати який-небудь вихід своїм емоціям та енергії [6, с. 228]. Варто зауважити на тому, що залежно від того, з якими проблемами зіштовхується молода людина при реалізації своїх життєвих потреб, формується її психологічне ставлення до оточуючого середовища. На основі цього молода людина стає учасником суспільних відносин серед певного кола людей, і вона ж сама визначає, які дії та рішення вона прийматиме зі свого боку стосовно певних осіб. Таким чином, усі вище перелічені фактори у сукупності не виключають можливості формування злочинної поведінки особи, яка під впливом умов великого міста стане на шлях вчинення кримінально каранних діянь.

Держава та населення у даний час переживає період великих змін, внаслідок чого у суспільстві також відбуваються серйозні зміни. Злочини, які частіше вчиняються у великому місті, почали вчинятися у містах з невеликим населенням та селах. Це є т. зв. «відбитком» міграційних процесів, переїзду населення зі східної частини України в інші міста, подалі від військових дій. Зрозуміло, що на новому місці джерело доходу у таких людей, як правило, відсутнє, і кожен виживає, як може. Одна справа, коли переселенню пощастить знайти роботу та отримувати заробіток, звикнути до нового місця, людей, менталітету, загалом освоїтися на новому місці проживання і залишитися при цьому задоволеним. Інша справа, коли все навпаки, і така ситуація може наштовхнути на вчинення кримінально караного діяння. Так, у містах Західної України почастішали випадки вчинення вандалізму, хуліганства, злочинів проти власності та проти життя та здоров'я особи. Стрімко піднявся рівень т. зв. корисливої злочинності. Поява корисливого мотиву пояснюється тим, що частина переселенців вчиняють злочини у зв'язку з безробіттям, або продовжуючи своє кримінальне життя, не маючи бажання змінити свій звичний спосіб життя. Окрім цього, існують непоодинокі випадки крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, у селах. При чому злочинцем може

бути родич або друг потерпілого, адже це ті люди, які краще за інших знають, що знаходиться у маєтку потерпілого, а також у який час доби господарів удома немає. Це говорить про те, що матеріальні проблеми людей поглинають моральні та духовні засади людини.

При оцінці кримінологічного значення деяких негативних явищ, які спостерігаються в містах, необхідно виходити з того, що ці явища по-різному (з неоднаковим ступенем інтенсивності) виявляють себе в містах-гігантах, великих, середніх і малих містах. Останні по багатьом факторам (відсутність міського транспорту, характер забудови, взаємне знайомство майже всіх місцевих жителів та ін.) зближуються з населеними пунктами сільської місцевості; їм не притаманні деякі специфічні соціальні процеси, які мають місце у великих містах. І все ж коли мале місто стає опорним пунктом новобудови, коли його населення подвоюється і воно починає набувати рис середнього міста, в такому місті виникають типово «міські» процеси, що негативно впливають на стан злочинності [6, с. 231].

Широкий спектр проблем міської злочинності, у т. ч. проблему т. зв. «перейняття» звичних умов міста у сільську місцевість також аналізував В. І. Шакун [7; 8]. Зокрема, він наголосив на впливі урбанізаційних процесів на злочинність у сільській місцевості. Урбанізація має свій вияв не тільки у посиленні ролі міст у суспільстві й зростанні сільського населення, а й в інтенсивному впливі міських стандартів життя на сільське населення. За своїми структурними характеристиками злочинність у сільській місцевості починає наближатися до міської. Це пояснюється тим, що значна кількість сільських жителів працює у містах на державних підприємствах і перебуває в умовах близьких до міських. Це призводить до послаблення традиційних форм соціального контролю на селі, сприйняття міських стандартів антисуспільної поведінки, через що чимало «міських» злочинів «приживаються» у сільській місцевості. Зміни у сільському способі життя, викликані урбанізацією, вплинули на зміну форм злочинної поведінки і привели в дію механізми, для реалізації яких раніше у сільській місцевості не було умов. Отже – актуалізується проблема дослідження причин злочинності у сільській місцевості, пов'язаної з урбанізаційними процесами [7, с. 50].

Тим часом у зарубіжній кримінології вже давно звернено увагу на взаємозв'язок архітектури, міської забудови та злочинності. Результати різних досліджень зарубіжних авторів показують, що висотні будинки, зокрема, нерідко стають джерелами депресії городян, емоційної роз'єднаності, відчуження, самотності. У таких будинках реєструється в сім разів більше злочинів, ніж в малоповерхових будинках, і ймовірність вчинення злочинів збільшується з поверховістю будинку. У будинках вище семи поверхів в чотири рази частіше відбуваються розбійні напади та пограбування, ніж в будинках з шістьма і менше поверхами, причому 1/3 розбоїв в будинках відбувається в ліфтах. Подібні дослідження в Україні не проводилися, але, виходячи з реалій сьогодення, можна припустити, що в разі їх проведення, наші результати виявляться більш гнітючими. Багато громадян вважають, що, зайшовши в свій під'їзд багатоповерхового будинку, вони вже відгородилися і захистилися від впливу зовнішнього світу. Але ця думка помилкова, бо в наших «стандартних» будинках, побудованих типовими проектами, зовнішній світ починається відразу за порогом власної квартири і при його перетині вже виникає підвищена ймовірність стати жертвою

злочину. У разі вчинення злочину, як правило, допомоги чекати немає від кого [9, с. 26-27].

Давно помічено, що життя у малому місті чи селі сповнене спокоєм та розміреністю. Вбачається, що душевний стан, рівень вихованості та моральності серед односельчан, жителів маленького міста все-таки вищий, ніж серед жителів «кам'яних джунглів». І головне – громадський порядок, безпека, рівень добробуту, на нашу думку, значно легше забезпечити у менших населених пунктах, оскільки, по-перше, люди самі намагаються займатися облаштуванням власного добробуту як самотужки, так і згуртовуючись між собою, оскільки кожен зацікавлений у цьому, по-друге, виходячи з того, що кількість населення та територія населеного пункту значно менша, ніж у великих містах та агломераціях, благополуччя досягається легше. Окрім цього, розглядаючи релігійне питання у малих містах та селах, то варто зауважити, що релігія серед таких мешканців має неабияке значення, відповідно, наважитись на вчинення злочину таким людям досить важко.

Однак хочеться наголосити на тому, що окрім традиційного корисливого мотиву, за якого вчиняється злочин навіть у селах та малих містах, з'явився новий чинник – масова агресія. На превеликий жаль, остання має місце майже на всій території України. Тому сьогодні спостерігається тенденція до підвищення насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи, у т. ч. у малих містах та селах. У свою чергу, мотиви злочинів цього виду різні. Вбивство чи нанесення тілесних ушкоджень може статися у разі виникнення певної ситуації (раптового умислу), у сімейно-побутовій обстановці, дуже часто такі злочини вчиняються у стані алкогольного сп'яніння. Але, якщо особа має намір вчинити насильницький злочин з особистого мотиву, їй не стане на заваді нічого. Наприклад, потенційного вбивцю-селянина не хвилюватиме, що його жертва знаходиться в іншому кінці села чи взагалі в іншому селі, що стане знаряддям вбивства і як його діяння оцінюватимуть його родичі та сусіди. Причини такої агресії, безумовно, впливають із проблем серед населення держави загалом, сучасність жорстока, сприяє розповсюдженню корисливості та занепаду моральності.

У порядку висновку зазначимо, що особливості великого міста та умов, за яких мешканці проживають у ньому, дають змогу визначати злочинність великого міста як якісно своєрідний вид злочинності у державі, оскільки має місце особлива детермінація. Визначальну роль у даному випадку відіграють наступні аспекти: географічний, промисловий, інфраструктурний, соціально-демографічний, моральний та людський. Життя у великому місті досить жваве, цікаве та пізнавальне, однак не виключено, що це може супроводжуватися психологічним навантаженням, напруженістю та моральним виснаженням. Велике місто вимагає наполегливості та відданості, фізичної витривалості, готовності до боротьби за матеріальний добробут. В іншому випадку у реальності втілюються фактори, які зумовлюють вчинення злочину, а також сприяють динаміці злочинності.

Однак, незважаючи на те, що злочинність у великому місті має свої детермінанти, які у деяких аспектах вважаються досить небезпечними, набуває актуальності злочинність у малих містах та селах, яка має тенденцію до зростання, що зумовлюється розповсюдженням корисливості, агресії, жорстокості, негативних моральних переконань, та пов'язано із ускладненням ситуацій та проблем загальнодержавного значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чаплик М. М. Географічні особливості української злочинності : соціологічний аналіз / М. М. Чаплик // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. – 2014. – Вип. 281. – Т. 15. – С. 487–496.
2. Кисельов М. О. Причини та умови вчинення злочинів у великому місті / М. О. Кисельов // Право і суспільство. – 2009. – № 6. – С. 107–111.
3. Кобец П. Н. Важность криминологического исследования преступности современных мегаполисов / П. Н. Кобец // Международный научный журнал «Инновационная наука». – 2015. – № 1–2. – С. 180–182.

4. Стасенко В. І. До питання про визначення поняття вуличної злочинності / В. І. Стасенко // *Право і суспільство*. – 2012. – № 3. – С. 209–212.
5. Краюшкина М. М. Криминологическая характеристика и мотивация преступлений, совершаемых на улицах города / М. М. Краюшкина // *Теория и практика общественного развития*. – 2013. – № 2. – С. 309–312.
6. Овчинский А. С. Преступное насилие. Преступность в городах / А. С. Овчинский / сост. и вступ. сл. Овчинского А. С., Овчинского В. С. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 408 с.
7. Шакун В. І. Нинішні проблеми боротьби зі злочинністю й урбанізація / В. І. Шакун // *Право України*. – 1997. – № 7. – С. 49–53.
8. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність в Україні : Дис... д-ра юрид. наук за спец. : 12.00.08 / В. І. Шакун ; Українська академія внутрішніх справ. – К., 1996. – 351 с.
9. Лысодед А. В. О развитии архитектурной криминологии / А. В. Лысодед // *Вісник Харківського університету. Серія : «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова»* : в 2 ч. – Х., 2001. – № 506. – Ч. 1. – С. 25–27.

УДК 343.546

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛІЗАЦІЇ РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

FOREIGN EXPERIENCE CRIMINALIZATION OF CORRUPTION OF MINORS

Фурса В.В.,

ад'юнкт кафедри кримінального права та криминології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті на основі аналізу теоретичних положень кримінального права та кодифікованих актів деяких зарубіжних країн досліджується кримінальна відповідальність за розпусні дії.

Ключові слова: розбещення неповнолітніх, розпусні дії, удосконалення кримінального законодавства, статеві злочини, статеві недоторканність.

В статье на основе анализа теоретических положений уголовного права и кодифицированных актов некоторых зарубежных стран исследуется уголовная ответственность за развратные действия.

Ключевые слова: развращение несовершеннолетних, развратные действия, совершенствование уголовного законодательства, половые преступления, половая неприкосновенность.

On the basis of theoretical analysis of the criminal law and codified acts of some foreign countries investigated criminal penalties for indecent assault. The theme of sexual offenses and particularly sexual crimes against minors and remains relevant today. They represent an increased danger to society, and the position that the baby because of her physical and mental immaturity, needs and enhanced health care has long been universally recognized. As a result of committing a sexual offense against a person is under 18 years old are often violated its subsequent normal physical and mental development. Such persons may form wrong from a moral point of view, the idea of sex, and subsequently ruled deformation and personality. It should also be borne in mind that sexual crime is highly latency, as reported cases of this category of crimes do not reflect reality. In the integration of Ukraine into the European space is necessary to bring existing legislation into line with European standards. Is no exception improving the standards of criminal responsibility for corruption of minors. As part of the work done we tried to outline the scope of criminal law which can serve as a basis for improving not only the century. 156 of the Criminal Code of Ukraine "Corruption of minors", and a general section IV "crimes against sexual freedom and sexual integrity" Special Part of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: corruption of minors, indecent assault, improvement of criminal law, sex crimes, sexual integrity.

Тема статевих злочинів, зокрема статевих злочинів проти неповнолітніх, і нині залишається актуальною. Вони становлять підвищену суспільну небезпеку, а положення про те, що дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує посиленої охорони й піклування, уже давно отримало загальне визнання. Унаслідок учинення статевого злочину щодо особи, яка не досягла 18 років, нерідко порушується її подальший нормальний фізичний і психічний розвиток. У таких осіб можуть формуватися неправильні з морального погляду уявлення про статеві стосунки, а згодом не виключена й деформація особистості. Також варто мати на увазі, що статевим злочинам властива висока латентність, тому зареєстровані випадки цієї категорії злочинів не відображають реальної дійсності.

Це значною мірою активізувало пошуки шляхів удосконалення чинного законодавства в Україні. Прийнятий у 2001 році Кримінальний кодекс України (далі – КК України) розширив у ч. 2 ст. 156 склад злочину «розбещення неповнолітніх» кваліфікованими ознаками. Хоча законодавець і вносить позитивні зміни до вказаної статті, проте вважаємо, що для формування більш досконалої кримінально-правової норми необхідно аналізувати зарубіжне законодавство про кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх та інші статево-моральні злочини проти неповнолітніх.

Проблеми загальної кримінально-правової й криминологічної характеристики злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності відображено в роботах Ю.В. Александрова, П.П. Андрушка, Ю.М. Антоняна, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, Л.П. Брич, В.В. Голіни, О.М. Джужі, О.О. Дудорова, О.О. Жижиленка, О.М. Ігнатова, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, В.В. Кузнецова, А.С. Лукаш, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, А.В. Савченка, О.О. Світличного, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка, С.В. Чмута, Я.М. Яковлева та інших.

Згідно з кримінальним законодавством Німеччини, відповідальність за розпусні дії настає за § 176 КК ФРН «Сексуальні зловживання щодо дітей». Диспозиція абзацу 1 цього параграфу містить таке положення: «Хто вчиняє сексуальні дії щодо особи, яка не досягла чотирнадцятирічного віку (дитини), або дозволяє робити їх їй щодо себе, карається ...».

Аналогічне покарання передбачене в разі схилення дитини до того, щоб вона здійснювала сексуальні дії стосовно третьої особи, або у випадку дозволу третьої особи здійснювати такі дії щодо себе (абзац 2 § 176 КК ФРН). Крім того, в рамках цього параграфу передбачена кримінальна відповідальність для особи, яка:

- 1) здійснює сексуальні дії в присутності дитини;
- 2) схиляє дитину здійснювати сексуальні дії з нею;